

بسمه تعالی

نقشه راه کشاورزی شهرستان بُرخوار

تهیه کننده : علیرضا آذربایجانی، محقق معین شهرستان برخوار و
عضو هیأت علمی مرکز تحقیقات کشاورزی و منابع طبیعی استان اصفهان

با همکاری :

آقای مهندس نقدی، رئیس جهاد کشاورزی شهرستان

آقای مهندس نیک بخت، معاونت جهاد کشاورزی شهرستان

آقای مهندس قدیری، مروج معین شهرستان

آقای مهندس معتمدی، مسئول ترویج شهرستان

آقای مهندس قوام پور، مسئول امور دام شهرستان

آقای مهندس سعادت، مسئول واحد آب و خاک شهرستان

آقای مهندس جمالی، مسئول امور زراعت شهرستان

خانم مهندس فرشیان، مسئول پرتال جهاد کشاورزی شهرستان

تابستان ۱۳۹۸

مقدمه

شهرستان برخوار حدود ۲۱۸۰۰۰ هکتار مساحت داشته که بیش از ۱۶۵۰۰۰ هکتار آن را عرصه منابع طبیعی (بیابان و مراتع) تشکیل می‌دهد. این شهرستان در یک منطقه خشک و کم آب واقع شده که میزان بارندگی سالانه آن از ۵۰ تا ۲۰۰ و با میانگین ۱۳۵ میلی‌متر بوده، در حالیکه تبخیر سالانه آن ۲۰۰۰ میلی‌متر می‌باشد. در شرایطی که شهرستان محدودیت منابع آب و خاک دارد، امکان توسعه افقی کشاورزی در آن بعید به نظر می‌رسد و در این شرایط بایستی به فکر توسعه عمودی در جهت استفاده بهینه از منابع محدود موجود و کمک به اقتصادی نمودن فعالیت‌های کشاورزی برای حفظ کشاورزی و معیشت کشاورزان شهرستان بود.

الف) اهداف برنامه

هدف از این برنامه همسو و هم جهت کردن فعالیت‌ها و اقدامات کلیه عوامل دخیل در کشاورزی شهرستان (اعم از بخش اجرا، ترویج، تحقیقات، بهره برداران، شرکت‌های خصوصی، تشکل‌ها) به منظور اثر بخش نمودن اقدامات مرتبط با بهبود راندمان کشاورزی و استفاده بهینه از منابع محدود موجود با توجه به شرایط اقلیمی، آب، خاک و سابقه کشت محصولات بومی شهرستان براساس اهداف (اصول) ۸ گانه ذیل است :

اهداف ۸ گانه برنامه

- ۱- افزایش راندمان آب مصرفی (تولید محصول و ماده خشک بیشتر با مصرف آب کمتر).
- ۲- افزایش راندمان زمین (تولید محصول و ماده خشک بیشتر در واحد سطح).
- ۳- افزایش درآمد خالص از واحد سطح.
- ۴- افزایش راندمان و بهره‌وری استفاده از هر نهاده در بخش کشاورزی و دامپروری.
- ۵- کاهش اتلاف آب در بخش کشاورزی و دامپروری.
- ۶- کاهش اتلاف محصول تولید شده.
- ۷- افزایش و یا جلوگیری از کاهش مواد آلی خاک.
- ۸- کاهش مصرف سموم و مواد شیمیایی مضر در بخش کشاورزی و آنتی بیوتیک‌ها در بخش دامپروری.

* **تذکر مهم** : نقشه راه کشاورزی شهرستان صرفاً یک نقشه راهنما برای کمک به جهت‌گیری بهتر فعالیتها و اقدامات در حال اجرا و افزایش اثربخشی آنها است. الزام آور نبوده و ساختار تشویقی داشته و همچنین قصد مداخله در سایر قوانین و سازوکارهای مدیریتی موجود را ندارد.

ب) مزیت و فواید نقشه راه کشاورزی (ناک)

۱. مزیت برنامه ناک نسبت به رویه موجود این است که در حالت معمول الزاماً کلیه اقدامات و فعالیت ها هم جهت و همسو نیستند اما با پذیرش این برنامه و اجرایی شدن آن، کلیه عوامل دخیل کشاورزی شهرستان هم جهت و همسو می شوند و اقدامات و فعالیتها اثربخش و بارز خواهد شد، به عبارت دیگر تعریف نقشه راه کشاورزی شهرستان کمک می کند تا امکانات موجود به طور حرفه‌ای، مؤثرتر و کارآمدتر و در یک مجموعه مرتبط با هم و همسو مورد استفاده قرار بگیرند.
۲. ناک یک برنامه واقع بینانه است که محدودیت منابع و امکانات در آن لحاظ شده و تولید بیشتر و به هر قیمت نظیر تخریب محیط زیست یا افراط و زیاده روی در مصرف منابع، در آن امتیازی ندارد.
۳. در حالیکه در شرایط معمول کشاورزان و دامداران به طور انفرادی برای رسیدن به اهداف خودشان حرکت می کنند و حتی با هم رقابت می کنند، پذیرش و باور نقشه راه کشاورزی موجب آشکار شدن مزایای همکاری، هماهنگی و حرکت گروهی در بین کشاورزان و دامپروران می شود چون بیش از پیش درک می کنند که چقدر مشترک المنافع هستند و هماهنگی و همفکری برای حل مشکلات مشترک چقدر مسائل آنها را ساده تر و کم هزینه تر می کند.

پ) نحوه دست یابی به اهداف برنامه

دست یابی به اهداف برنامه از طریق پذیرش اهداف برنامه و همسو شدن کلیه عوامل دخیل در تولید کشاورزی و دامپروری شهرستان و استفاده درست و بجا از امکانات (۱) مدیریتی و اجرایی، (۲) کارشناسی، (۳) نرم افزاری (مقالات، مطالب آموزشی و کلاس‌های آموزشی) و (۴) سخت افزاری نظیر پرتال مدیریت جهاد کشاورزی شهرستان، (۵) مرکز خدمات کشاورزی و (۶) همکاری و مشارکت مؤثر تشکل‌های صنفی شهرستان امکان‌پذیر است.

ت) امکانات موجود برای اجرای برنامه

از امکانات موجود برای رسیدن به اهداف برنامه علاوه بر توان علمی و اجرایی کارشناسان بخش های اجرا، ترویج و تحقیقات، (۱) سایت پرتال مدیریت جهاد کشاورزی شهرستان، (۲) توجه ویژه به محصولات بومی و استفاده از دانش بومی کشاورزان شهرستان، (۳) برگزاری کلاس های آموزشی، (۴) بازننگری در مورد نحوه ارائه مطالب در

پرتال جهاد کشاورزی شهرستان و هم کلاس های آموزشی، ۵) تشکل های صنفی، ۶) شرکت های خصوصی و ۷) اداره منابع طبیعی شهرستان هستند.

استفاده بهینه از امکانات محدود موجود از طریق شناخت محدودیت ها و کمبودها، درک هر چه بهتر فرصت ها، پتانسیل ها و مزیت ها، استفاده از دانش بومی موجود و هم تکنولوژی روز در کنار یکدیگر، افزایش اثربخشی اقدامات انجام شده، استفاده از الگوهای موفق در شهرستان، سایر شهرستان ها و استان ها، به کار گیری بجای منابع و امکانات موجود و دخالت دادن کلیه عوامل مؤثر در کشاورزی بخصوص خود کشاورزان و بخش منابع طبیعی است.

آفتاب و گرمای شدید شهرستان از یک سو یک تهدید برای بسیاری از محصولات کشاورزی است اما از سوی دیگر یک مزیت نسبی برای تولید گیاهان C4 مثل ذرت و ارزن و دانه های روغنی (گلرنگ، پنبه و آفتابگردان روغنی) است.

از فرصت ها می توان به تولید محصولات کشاورزی (گلخانه ای و زراعی) و دامی سالم اشاره کرد. همچنین تولید بذور گواهی شده و بذور مورد نیاز شرکت های تولید بذر بجای تولید بذور خوراکی می تواند درآمد کشاورزان را افزایش بدهد.

ث) امکانات و لوازم مورد نیاز برای اجرای برنامه

۱- ایجاد کمیته های ارزیابی کارشناسی برای تشخیص و تعیین افراد و تشکل های حائز رتبه مناسب برای تشویق از لوازم اجرایی شدن ناک است.

۲- تشویق و حمایت از افراد و تشکل های هماهنگ با ناک

تشویق و حمایت از افراد و تشکل های هماهنگ با ناک شهرستان از طریق اعطای تسهیلات کم بهره و دیگر امکانات تشویقی نظیر در اولویت قرار گرفتن برای تخصیص نهاده دولتی (سم، کود، سوخت، ماشین آلات، اقلام خوراک دام و طیور) - تشویق بجای تشکل ها موجب ایجاد رقابت مثبت در بین تشکل ها و انتقال سریع تر تجربیات افراد پیشرو به سایر افراد همان تشکل خواهد شد.

سایت پرتال مدیریت جهاد کشاورزی شهرستان

سایت پرتال جهاد کشاورزی شهرستان در قسمت ارائه مقالات و مطالب آموزشی می تواند در جهت اهداف ۸ گانه برنامه حرکت کرده و به نحو مؤثری در خدمت برنامه قرار گیرد. در این رابطه پیشنهاد می شود:

۱. مقالات و مطالب آموزشی در پرتال قرار گیرد که موافق با محصولات عمده شهرستان بوده و توسط کاربران قابل استفاده باشد. (مقالات علمی محض و غیرقابل استفاده توسط کاربران حذف شوند)
۲. مطالب ترجیحاً به صورت فولدرهای موضوعی منطبق با محصولات عمده شهرستان چیدمان شوند (مثل فولدر جو، فولدر گندم، فولدر گیاهان علوفه ای (فولدر ذرت علوفه‌ای، فولدر قصیل جو، ...)) فولدر گاوشیری، فولدر جوجه گوشتی و}
۳. تعداد و حجم مطالب آموزشی در هر موضوع متناسب با بزرگی و حجم تولید آن محصول در شهرستان باشد.
۴. مطالب آموزش و مقالات مروری کاربردی هر ۶ ماه یا یک سال توسط فرد نویسنده یا افراد صاحب نظر به روز و غنی شوند و مجدداً در پرتال قرار داده شوند.
۵. مطالب آموزشی از نظر تعداد دانلود و نظر کاربران رصد شود و با کمک نویسنده یا افراد صاحب نظر اصلاح یا تکمیل گردد.
۶. مطالب آموزشی کم مراجعه یا ضعیف که نظر کاربران را نتواند جلب کند، حذف شوند.
۷. کلاس‌های آموزشی که قرار است در مرکز خدمات ارائه شود، چکیده این کلاس‌ها در ۲ صفحه از شخص مدرس درخواست شده و جهت استفاده بهره برداران در پرتال قرار گیرد و به دعوت شدگان کلاس نیز وجود چکیده کلاس در پرتال اعلام شود. این اقدام شمار بازدید کنندگان از پرتال را بالا خواهد برد و آنها را به مطالب آموزشی موجود در پرتال هدایت خواهد کرد.

مرکز خدمات کشاورزی شهرستان

۱. کلاس‌های آموزشی مرکز خدمات براساس اهداف ۸ گانه برنامه ناک جهت گیری نماید و از مدرسین خواسته شود تا جنبه‌های همسو با این اهداف را بیشتر برای بهره برداران باز کنند.
۲. پوسترها و امکانات نمایشی مورد استفاده در مرکز خدمات دارای جهت گیری موافق با اهداف برنامه باشند.
۳. گزارش و نمایش نمودار ستونی از محصولات عمده شهرستان در مقایسه با میانگین استان و بهترین راندمان استفاده از آب، زمین و دیگر نهاده‌ها در استان با توضیح علت موفقیت آن فرد یا شهرستان در زیر پوستر، موجب ایجاد رقابت مثبت در بین کشاورزان و دامداران شهرستان خواهد شد.

۴. علاوه بر اطلاع رسانی وجود چکیده کلاس در پرتال جهاد کشاورزی شهرستان، چکیده ۲ صفحه ای کلاس های آموزشی (در صورت امکان) کپی شده و به شرکت کنندگان داده شود.
۵. کلاس هایی که در مرکز خدمات تشکیل می شود اگر مطلب مرتبطی در پرتال دارد به اطلاع دعوت شدگان رسانده شود و از مدرس نیز خواسته شود که مراجعه به مطالب مرتبط با موضوع کلاس در پرتال را به شرکت کنندگان کلاس یادآوری کند.

ج) برخی راهکارها

در حالیکه راهکارها در دل خود اهداف (اصول) ۸ گانه نقشه راه کشاورزی شهرستان نهفته است :

برخی راهکارهای پیشنهادی بخش کشاورزی شهرستان برخوار

- تعیین و معرفی الگو یا الگوهای بهینه کشت شهرستان که اهداف ۱ تا ۳ را تا حد زیادی محقق می کند.
- معرفی ارقام جدید پر محصول (مثل رقم جوی مهتاب با تولید ۲ برابر میانگین استان)
- آموزش اهمیت مواد آلی در خاک و راهکارهای افزایش میزان ماده آلی خاک
- آموزش راهکارهای کاهش اتلاف آب در مزارع کشاورزی و دام و طیور
- حفظ آب از تابش مستقیم آفتاب و گرما، آبیاری در شب و ساعات خنک روز
- استفاده از ابزارهای تغییر تاریخ کاشت محصولات (از بهاره به پاییزه)
- تلاش برای حداکثر استفاده از آب سبز (باران های پاییزی و زمستانه) برای محصولات پاییزی
- ترویج کشت قصیل جو برای استفاده بهینه از منابع آب و خاک و تولید علوفه
- جهت گیری به سمت تولید محصولات سالم گلخانه ای، زراعی و باغی در شهرستان
- جهت دهی تولیدات کشاورزی براساس مزیت نسبی اقلیمی منطقه (مثل دانه های روغنی).
- ارتباط دادن و شناساندن حلقه های تولید و مصرف موجود در خود شهرستان به یکدیگر است مثل حلقه های تولید علوفه، کاه و غلات با دام داری ها و مرغداری ها
- ارتباط دادن و شناساندن حلقه های محصولات گلخانه ای، زراعی و باغی شهرستان با بازارچه های محلی و نظیر اینها که خدمت بزرگی به تولید کننده و مصرف کننده می کند

برخی راهکارهای پیشنهادی بخش دام و طیور شهرستان برخوار

- استفاده از اسپرم های مقاوم به بیماریهای شایع شهرستان و مقاوم به گرما در گاوداری ها
- ایجاد سایه بان مناسب در قسمت بهاربند برای کاهش شدت گرما و آفتاب
- جیره نویسی مناسب و موافق فصل سرد و گرم در دامداری ها
- خودداری از جوجه ریزی در ماه های خرداد تا شهریور در مرغداری های گوشتی شهرستان
- استفاده از جوجه های از سویه های با رشد آهسته تر و مقاوم به گرما در مرغداری های شهرستان
- استفاده از مرغان تخم گذار از سویه های مقاوم به گرما در مرغداری های تخم گذار شهرستان
- جیره نویسی مناسب و موافق فصل سرد و گرم در مرغداری ها
- استفاده از دام های موافق با شرایط اقلیمی شهرستان (نظیر افزایش شترداری در شرایط نیمه بسته)

چ) نحوه ارزیابی برنامه

- ۱- میزان و درصد تغییر نگرش و جهت گیری افراد شامل کارشناسان، مدرسان، کشاورز و دامدار، شرکت های خصوصی شهرستان
- ۲- تغییر درصدها و فراوانی ها از حالت موجود به حالت مطلوب تر (مثل افزایش تعداد مرغداری هایی که در فصل گرم جوجه ریزی نمی کنند)
- ۳- اندازه گیری و مقایسه میزان تغییر و بهبود راندمان ها و اهداف برنامه به طریق مستقیم یا غیر مستقیم (نظیر کاهش تعداد آبیاری یا افزایش دور آبیاری در یک محصول)

بسمه تعالی

سئوالات کارگاه آموزشی نقشه راه کشاورزی شهرستان برخوار

لطفا به سئوالات زیر پاسخ دهید (پاسخ سئوالات با هم فکری شرکت کنندگان در کارگاه آموزشی داده خواهد شد).

سئوال ۱ - به نظر شما درآمد گندم بیشتر است یا جو؟ چرا؟

سئوال ۲ - محصول سالم کشاورزی چه محصولی است؟

سئوال ۳ - محصول سالم دامپروری چه محصولی است؟

سئوال ۴- با توجه به اینکه جو مقاوم تر از گندم به آفت سن است و جو یا گندم را می توان به صورت خصیل برداشت کرد، برای کم کردن مشکل سن گندم و علف هرز جو دره و خاکشی چه اقداماتی می توان انجام داد؟

سئوال ۵ - آیا به نظر شما تعریف نقشه راه کشاورزی شهرستان و پیگیری اهداف ۸ گانه آن کمکی به حل مشکلات کشاورزان و دامپروران شهرستان می نماید و ضرورت اجرای آن را چقدر می دانید؟

سئوال ۶- اگر بنا شود این برنامه اجرا شود، محوریت اجرای آن با چه بخش یا تشکل هایی باید باشد و بخش های دولتی (اجرا، ترویج و تحقیقات) هر کدام چه نقشی در این برنامه می توانند داشته باشند؟
